

بیست ستون اصلی زنبور داری:

توصیه ها :

کسی که تصمیم به شروع زنبور داری دارد بهتر است از زمستان خود را آماده این کار نماید . در زمستان به علت سردی هوا زنبورها قادر به ترک کندو هایشان نیستند . در نتیجه آغازگر و یا حتی زنبور دار کهنه کار بیکار بوده و وقت کافی در اختیار دارد تا با خواندن کتاب های زنبور داری ، از طرز زندگی زنبور عسل و نیاز هایش کم و بیش آگاه گشته و نخست به تئوری کار کردن با آنها آشنا گردد . تا در اواخر زمستان و اوایل بهار که هوا به تدریج ملایم تر می گردد ، زنبورها به جستجوی شهد و به ویژه گرده گل از کندو هایشان بیرون می آیند . از این زمان کارهای عملی برایش شروع می شود . شناسایی طرز زندگی زنبور عسل و احتیاجاتش ، مراحل مختلفی را که وی هنگام رشد طی می کند . نیاز هایی که در مراحل مختلف رشد دارد ، طرز کار کردن و جمع آوری شهد و گرده گل و بلاخره تبدیل شهد به عسل ، حداقل معلوماتی است که قبل از آغاز کار باید با آنها آشنا بود . شروع کار زنبور داری بدون این آگاهی ها معمولاً شخص را به هدف نمیرساند و خیلی از اوقات حتی به بیراهه می کشاند . به طوری که زنبور دار به نفع اندک معتاد می کند . چون معتقد می گردد که با زنبور عسل بیش از این کاری نمی توان کرد . و زنبور منفعت بیشتری نمی دهد . خواندن کتاب های خوب زنبور داری و سایت های به روز زنبور داری راه علاج این ناامیدی است . کتاب خواندن خیلی از رموز زندگی زنبور عسل را برای زنبور دار آشکار می کند . البته کار عملی را نباید فراموش کرد .

در بعضی از کشور ها زنبور داری به علم حشره شناسی تعلق دارد و در برخی دیگر قسمتی از دامپروری است . زنبور عسل هم حشره است و هم دام . بنا بر این میتوان به دسته اول یا دوم تعلق داشته باشد .

۱- زمان خرید کندو :

بهترین زمان برای خرید جمعیت ها در شرایط ایران (باستثنای مناطق بسیار گرم جنوبی) بهمن و اسفند ماه زمانی که زمستان گذرانی به پایان رسیده و درب کندو برای آغاز شربت تحریکی باز می کنیم تا شرایط کندو را بررسی کنند می باشد و یا فروردین ماه . در اواخر تابستان و پاییز همه جمعیت ها یک قدرت دروغی نشان می دهند چون هنوز زنبورهای بهاری و تابستانی که بزودی باید بمیرند در داخل جمعیت زنده اند ولی تا دی ماه از بین رفته و آنچه باقی مانده تنها زنبورهای زمستانی اند و قدرت حقیقی جمعیت را نشان می دهند . این زنبورها تا اواسط بهار آینده زنده مانده و با زنبورهائی که در بهار متولد می گردند در رشد جمعیت بسیار موثر خواهند بود . بنا بر این خرید جمعیت در اواخر تابستان و پاییز اصلاً صحیح نیست .

در اوایل زمستان چون نمی توان درب کندو را برای بازدید و کنترل ملکه و جمعیت باز نمود تا بینم چه چیزی را می خریم مناسب نمی باشد. در اواخر بهار و اوایل تابستان هم خرید کلنی به دلیل زمان محصول دهی زنبور داران کلنی های خوب خود را نمی فروشند و آنچه دست شما را می گیرد کلنی های نا مرغوب بوده و ۸ ماه نگهداری زنبور بدون هیچ محصولی. پس بهترین زمان اواخر زمستان و فروردین ماه می باشد.

نکته : فروش کلنی به تعداد قاب زنبور می باشد مثلاً کندوی ۶ قاب یا ۸ قاب و یا ۱۰ قاب و هر چه تعداد قاب ها بیشتر باشد. قیمت کندو بالا می رود. پس موقع خرید یادتان باشد که هر قاب باید دو طرفش کامل زنبور نشسته باشد و هیچ جای خالی بدون زنبور نباشد. گاهی برخی از فروشندگان کندوی ۳ قابی را با گذاشتن ۴ قاب به هفت قاب می رسانند در حالی که تنها روی ۳ قاب زنبور نشسته و بقیه قابها یا خالی هستند و یا تعداد کمی زنبور رویشان نشسته اند و فروشنده این کندو را به اسم ۷ قاب به خریداری دهند و چون اغلب خریدارها تازه کارند. سرشان کلاه می رود. در ضمن یادتان باشد که کلنی جعبه یا کندوی سالم و بدون نشتی داشته باشد.

۲- وجود ملکه :

هنگام خرید علاوه بر قوی بودن جمعیت باید به این موضوع هم حتماً توجه شود که ملکه هم داشته باشد. در روزهای زمستانی کنترل ملکه در صورت ضرورت در یک روز آفتابی کمی بعد از ظهر در اغلب نقاط کشور می توان انجام داد فقط باید با احتیاط درب کندو را باز نمود و بعد از کنترل به همان حالت اولیه گذاشت تا عایق بندی که زنبور ها برای زمستان گذرانی در اطراف درب کندو انجام داده اند خراب نشود. جمعیت بی ملکه آنهم در دی ماه و بهمن ماه هیچ ارزشی به جز قیمت چوب کندو ندارد. چون جمعیت در این وقت سال نمی تواند ملکه تولید نموده و خود را نجات دهد. یکی از دلایل وجود ملکه آرام نشستن زنبور ها روی شان ها می باشد. گاهی حمله و نیش زدندان بی ملکه بودنشان را نشان می دهد.

۳- قدرت جمعیت ها:

جمعیت ها را به حداکثر قدرتشان برسانیم و سعی کنید مدت ها (هر چه طویل تر بهتر) آنها را در همین وضع نگه داریم. اگر ضعیف بودند ملکه شان را به موقع عوض کنیم و یا در صورت لزوم قابهایی با لاروهای سر بسته ولی بدون زنبور از کندو های خیلی قوی برداشته داخل کندو های ضعیف آویزان نماییم تا تقویت شوند. اگر نتیجه نگرفتید آنها را با جمعیت های قوی متحد نماییم.

۴- مطالعه :

مطالعه کتابهای و سایت های و وبلاگ های قابل اعتماد زنبورداری بویژه در زمستان که معمولاً زنبور دار بیکار می باشد و یا مواردی که دچار مشکل می شوید واجب است . بدون مطالعه لغزش ها تکرار و زنبور دار خسته می شود . دانستن وضع و طرز رشد زنبور ها در داخل کندو و تقسیم بندی آنها از زمانی که قادر به پرواز شدند و یا طرز رشد ملکه و جفتگیری برای هر زنبور دار از واجبات شغلش می باشد . بدون آشنائی با طرز کار کردن با کندو ها و جمعیت ها امکان موفقیت برایتان بسیار محدود و بسته به حداقل شاس می باشد . مطالعه وسیله ایست که این محدودیت ها را از بین می برد یعنی تمام زندگی زنبور ها را آشکار نموده و زنبور دار را راهنمایی می نماید .

توصیه بنده این است که علاوه بر مطالعه با یک یا چند زنبور داری حرفه ای و درستکار نزدیکی خود آشنا شده و با تماس های حضوری و یا تلفنی با او از مشکلات و بعضی از اتفاقاتی که در مورد زنبور داری برایتان پیش می آید و در مورد آن اطلاعات کافی ندارید ، کسب اطلاع و یا مشورت بگیرید و گاهی که به وسایل و یا تجهیزات زنبور داری به صورت ضروری نیاز پیدا نمودید و امکان خرید از بازار برایتان مقدور نبود از او تهیه نمایید (خرید و یا قرض) و یا بلعکس .

۵- در شروع زنبور داری:

به کسانی که زنبور داری را شروع نموده اند و یا می خواهند شروع کنند توصیه می شود که کار تجربه آموزی را هرگز با یک کندوی منحصر به فرد آغاز نکنند . چه در صورت از بین رفتن کندویش ناراحت و دلسرد شده . پس حداقل با ۳ کندو و حداکثر تا ۶ عدد بالا برد ولی شروع با بیش از این تعداد را صحیح نمی دانم چون آموزش در درجه دوم قرار خواهد گرفت . هرگاه تعداد جمعیت ها بین ۳ تا ۶ عدد بود ، اگر حادثه نا مطلوبی برای یک جمعیت پیش آمد می توان از بقیه جمعیت ها کمک گرفته و آن را نجات داد . اگر تعداد جمعیت ها تنها یکی باشد گرفتن کمک ممکن نبوده و جمعیت از بین خواهد رفت و آغاز دلسرد کننده ای خواهید داشت .

۶- زنبورداری بزرگ :

توصیه می شود آغاز کار هرگز با تعداد زیادی از کندو ها شروع نکنید کسی که این کار را مثلاً با ۱۰۰ کندو آغاز کند به دلیل نداشتن تجربه و آگاهی های لازم به احتمال قوی باید منتظر شکست و ناراحتی باشد . همانطور ی که یاد گرفتن رانندگی اتومبیل نیاز به مدتی تمرین دارد زنبور داری هم از طرفی به کار آموزی و از طرف دیگر به مطالعه کافی نیاز مند می باشد . کار آموزی برای یاد گرفتن طرز کار کردن با زنبور ها و مطالعه برای اینکه دانسته باشید با چه موجوداتی سرو کار دارید و طرز رشد و زندگی شان چگونه است . البته شما می توانید کار آموزی یا همان سال اول را در یک زنبور داری به طور کار آموزی داشته باشید .

۷ - سلامت جمعیت ها هنگام خرید:

همیشه این نکته را در نظر داشته باشید که جمعیت های سالم و قوی را بخريد هر چند قيمت آنها گرانتر باشد. خريشان بهتر از خريد جمعيت های ضعيف و به طبع ارزان تر باشد.

چرا که جمعيت های ضعيف معمولاً بيمار هستند و يا مستعد بيماری می باشند و يا دليلی وجود داشته تا اين جمعيت ضعيف شده است. به دليل ديگر یک جمعيت قوی در سال اول آنقدر بيشتر از جمعيت ضعيف عسل داده که نه تنها جبران تفاوت قيمتش را در همان سال اول می کند بلکه نياز کمتری به تيمار کردن و مبارزه با بيماری ها و آفات دارد.

جمعيت قوی معمولاً در بهار یک بچه می دهد که اين نيز یک نفع بيشتری برای زنبور دار دارد. منظور از جمعيت قوی اين است که در بهمن و يا اسفند ماه جمعيت دارای ۶ تا ۸ قاب که دو طرف قاب بطور کامل از زنبور پوشيده باشند.

۸ - محل نگهداری جمعيت ها و يا محل زنبور رستان :

محيط فاقد گل و گياه برای زنبور داری مناسب نيست. نقاط کم گل هم که جمعيت ها در آنها قادرند تنها غذای ساليانه اشان را تهيه نمايند برای زنبور داری نا مناسب می باشد. چون منظور ما از زنبور داری فقط تامين زندگی زنبور ها نمی باشد. زنبور دار در تمام سال حداقل هفته ای چند ساعت با زنبور ها کار می کند و نواقص زندگيشان را رفع می کند و در مواقع لزوم به کمکشان می آيد و حتی برخی مواقع جمعيت را از مرگ نجات می دهد پس زنبور دار حق دارد از عسل و ديگر محصولات کندو استفاده نمايد اگر چه زنبور ها او را به چشم دزد عسلشان بنگرد. بنابر اين اين محصول بايد آنقدر باشد که زنبور ها بتوانند به اندازه لازم مصرف نموده و نيز زمستانشان را با آن بگذرانند و هم زنبور دار به مزد و حق الزحمه اش برسد. کندو ها با جمعيت های قوی بايد در مناطقی مستقر گردند که در آنجا معمولاً ۵ تا ۶ ماه از سال گياهان و درختان مختلف يکی بعد از ديگری گل بدهند. اگر اين شرايط فراهم نشد زنبور دار مجبور به کوچ دادن زنبور هايش می باشد. تا در مدت زمان بيشتری جمعيت هايش در مناطق پر گل باشند. اين کار آنقدر منفعت دارد که به زحمت کوچ دادن بيرزد. امروزه در خیلی از کشور های دنيا بويژه ايران زنبور داری اقتصادی روی کوچ دادن استوار می باشد.

زنبورداری با کندو های ثابت بدون کوچ دادن در کشور تقريباً خشکی مثل ايران مقرون به صرفه نيست. با توجه به ميزان توليد محصول در کندوهایي که به مناطق پر گل کوچ داده شده اند نسبت به کندوهایي که

در تمام سال ثابت بوده اند خیلی زیاد می باشد . به همین دلیل هیچ زنبور داری که کندو هایش در سال ثابت هستند نسبت به انانی که کندو های کوچ رویی دارند منفعت قابل بحثی ندارند .

۹- نیش زنبور :

شروع زنبور داری همراه با نیش خوردن زنبور می باشد . یک زنبوردار موفق نباید از نیش زنبور بترسد و با خونسردی به کار خود ادامه دهد . کسانی که از نیش زنبور ترس دارد و با شنیدن صدای زنبور ها کنترل خود را از دست می دهند بی شک نیش بیشتری می خورد این افراد یا باید اعتماد به نفس خود را بیشتر کنند و یا باید از زنبور داری صرف نظر نمایند . زنبور دار کهنه کار خوب می داند که زنبور هر لحظه ممکن است نیشش بزند . به همین دلیل همیشه آمادگی لازم برای نیش خوردن را دارد . یک زنبور دار می داند با هر سر کشی از زنبور ها احتمال نیش خوردن را دارد اما شاید بارها به زنبور ها سرکشی نماید و نیش هم نخورد . یک زنبور دار حرفه ای طوری با زنبور رفتار می کند که کمترین نیش را بخورد . او با رفتار آرام و استفاده از پوشش مناسب و همچنین دود دادن به هنگام باز کردن درب کندو ها این کار را انجام می دهند . اما برخی از زنبور دارها علاوه بر این با استفاده از نژاد هایی آرام که کمتر نیش زن هستند . این شغل را برای خود لذت بخش هم میکنند .

۱۰- اشتباهات زنبورداری:

در زنبور داری بخصوص سال های اول زنبور داری مثل هر کار دیگری اشتباهاتی پیش می آید که باعث زیان زنبور دار می گردد . این اشتباهات و لغزش ها اجتناب نا پذیر ولی عبرت آموز می باشند . زنبور دار موفق زنبورداری می باشد که از این اشتباهات دل سرد و ناراحت و سر خورده نگردد و با مطالعه و جستجوی علت از این رخداد عبرت گرفته و برای عدم تکرار هوشیار باشد .

۱۱- تقویم زنبور داری :

فوق العاده مهم می باشد که یک زنبور دار همه ساله ناچار به کوچ دادن کندوهایش می باشد . بدین منظور زنبور دار نیاز دارد که زمان شروع گل دهی هر گل را در منطقه خود زمان پایان آن را در یک تقویم به نام تقویم زنبور داری یادداشت نموده و برای بالا بردن دقت آن این تقویم را به مدت ۵ سال تکرار نماید و متناسب با این تقویم اقدام به کوچ دادن و یا مدیریت جمعیت های خود نماید .

۱۲- تعویض ملکه :

یکی از اصولی ترین کار در زنبور داری داشتن ملکه های سالم و جوان از نژاد خیلی خوب که جمعیت شما هم آرام باشند و هم تولید عسل بالایی داشته باشند و از نظر زمستان گذرانی بسیار عالی بوده و در برابر بیماری ها مقاوم باشند . بدین منظور شما باید از ملکه های اصلاح نژاد شده که برای ایران بومی سازی شده اند استفاده نمایید . برای داشتن یک جمعیت ایده آل بهتر است که هر دو سال یک بار یعنی سال در میان ملکه های خود را تعویض کنید . بهترین زمان برای تعویض ملکه در بهار و در ماه فروردین و اردیبهشت می باشد . این یکی از بهترین راه ها برای داشتن جمعیت های قوی و در نتیجه سالم می باشد . چرا که ملکه بیش از ۷۵٪ تخم های خود را در دو سال اول زندگی خود میریزد . و از سال سوم ضعیف شده و به شدت از میزان تخم ریزش کاسته می گردد .

۱۳ - تعداد گل ها :

واحد تعداد گل برای یک زنبورستان با تعداد ۱۰۰ کندو باید به میزان تقریبی یک میلیون گل شهد دهنده در شعاع ۳ کیلومتری باشد . تا یک به مدت جمعیت ها را از نظر شهد و گرده راضی نگهدارد .

این به این معنی می باشد که اگر در منطقه زنبورستان شما تعداد گل از این مقدار کمتر باشد . شما دیگر انتظار برداشت عسل را نداشته باشید و اگر خیلی کمتر بود باید با دادن شربت تا باز شدن گل ها یا آغاز کوچ جمعیت ها را قوی نگه دارید .

۱۴ - شناسنامه :

تهیه یک شناسنامه براهی هر کندو خیلی از کارهای را بهتر می کند . شما با در دست داشتن شناسنامه نیاز به باز کردن بی مورد کندو ها نخواهید داشت . زنبور دار با مطالعه آن مدیریت بهتری در زنبورستان خود می تواند اعمال نموده و برای کنترل زنبور ها درب کندوها را بی مورد باز نموده و یا غفلت از یک کندویی که نیاز به کنترل دارد داشته باشد . زنبور دار می تواند آمار بهتری از کندو های قوی و یا ضعیف خود داشته باشد .

نمونه ای از شناسنامه

شناسنامه کندوی شماره: ۲۵

نژاد : قفقازی

رنگ پشت ملکه : سبز   تاریخی که ملکه به کندو داده شده : ۱۳۸۸/۳/۵

شماره بازدید	تاریخ بازدید	ملکه	شاخن	عسل	تخمگذاری	رفتار	قاب	طبق	توضیحات
۱	۸۸/۲/۷	دیده شد	ندارد	خوب	عالی	ملایم	۱۴	۲	۶ کیلو عسل داد
۲	۸۸/۲/۱۰	-	ندار	خوب	عالی	ملایم	۱۵	۲	
۳	۸۸/۲/۱۸	دیده شد	۵ سر باز	خیلی خوب	خوب	ملایم	۱۸	۲	بزودی بچه خواهد داد
۴									
۵									
۶									
۷									
۸									
۹									
۱۰									

۱۵ - نمره گذاری کندو ها :

از کار های لازم در هر زنبورداری شماره گذاری کندو ها می باشد . زنبور دار می تواند با استفاده از شماره ها شناسنامه برای هر کندو تهیه کند . و یا زنبور دار می تواند با شماره کندو های خود را شناسایی نموده و اقدامات موردی را برای کندوی خود انجام دهد . بهتر است . شماره ها منحصر به فرد باشد نه اینکه همه زنبور دارهای اطراف شما هم از این مدل شماره گذاری استفاده نمایند . در صورت امکان بهتر است لوگو یا آرم زنبورستان خود را به همراه شماره بر روی کندو ها گذاشته و اگر لوگو یا آرم نداشتید . نام و نام خانوادگی خود را بر روی شابل نوشته و بر روی همه کندو ها به همراه شمار بگذارید .

۱۶ - داروخانه :

برای هر زنبور دار لازم است تا بیماریهایی را که در محل زنبورستانش شایع است شناسایی نموده و داروهای مورد نیازش را با توجه به تاریخ مصرف از پیش تهیه و در آن نگهداری کند تا در صورت بروز یک بیماری بتواند فوری با استفاده از داروی موجود در داروخانه اش با آن مبارزه سریع نماید. نه اینکه بعد از بروز بیماری بدنبال دارو که شاید کم یاب هم باشد در شهر و یا شهرهای اطراف زنبورستان خود به این طرف و آن طرف بدود و نتواند آن را به موقع پیدا کند. دارو خانه می تواند ثابت در یک جعبه کوچک و قابل حمل باشد. یا یک قفسه در یکی از اتاق های منزل زنبور دار نصب شده باشد.

۱۷ - کاشت درخت و یا گیاه

در محل زنبورستان خود بهتر است یا خودتان و یا به کشاورزان توصیه کنید که درخت و یا گیاهی کشت نمایند که گل آن بیشترین سود را برای زنبور عسل داشته باشد. وجود درخت بید مشک و یا درختانی که زودتر از همه شکوفه می دهند در محلی که زنبور ها زمستان گذرانی می کنند الزامیست. بید مشک نخستین درختی است که شکوفه می دهد و این زمانی است که در طبیعت تقریباً هیچ گلی وجود ندارد ولی جمعیت ها سخت بدان نیاز مندند. بخصوص آن که گرده گل بیدمشک بسیار غنی از مواد غذایی لازم برای زنبور ها می باشد. گرده گل بید مشک باعث سرعت افزایش جمعیت ها می گردد. این درخت تقریباً در همه جای ایران که هوای چهار فصل دارد رشد می کند.

۱۸ - تغذیه بچه زنبور :

بچه زنبور طبیعی پس از اینکه در کندو مستقر شد. باید چند قاب موم دوزی شده را به همراه یک یا دو پوکه و اگر شد یک یا دو قاب لارو سر باز داخل کندویشان گذاشت. و نباید تا سه روز اول هیچ گونه تغذیه ای گردد. در صورت تغذیه چه بسا از کندو فرار می کند. زیر ازنبور ها قبل از بچه دادن یعنی زمانی که قرار از از کندو خارج شوند به قاب های عسل هجوم برده و عسلدان خود را پر عسل می کنند. این مقدار عسل برای سه روزشان کافی می باشد. در این مدت بشدت از شربت و یا عسل بدشان می آید در صورت تغذیه با شربت احتمال فرار از کندو وجود دارد. در ضمن این زنبور ها استعداد موم دوزیشان بسیار زیاد می باشد و زنبور دار می تواند. از مدت دو روز اول از این بچه چند قاب موم بافی شده بگیرد. بعد از روز سوم باید بچه را با شربت یک به یک به مدت ۱۰ روز تغذیه نمود تا جمعیت قوی گردد. اما اگر بچه مصنوعی باشد. باید از روز اول اقدام به تغذیه نمود.

۱۹ - ترمز دادن بچه و مقابله با فرار مکرر

بر خلاف بعضی از اوقات که بدون هیچ زحمتی بچه در زنبورستان شما خود یک کندوی خالی پیدا کرده و بعد از اردو زدن به داخل کندو رفته و مستقر می شود گاهی بعضی از بچه ها لجاجت در ترک کندو دارند . یعنی پس از اینکه از شاخه درخت به داخل کندو ریخته شدند پس از مدت کوتاهی مثلاً نیم ساعت آن را ترک می کنند . گاهی پیش می آید که بچه در یک روز چندین دفعه اقدام به ترک کندو می کند . برای جلوگیری از فرار بچه از کندو بهتر است که از سایر کندو های خود یک یا دو قاب تخم با لارو و بدون عسل برداشته به همراه دو یا سه قاب موم دوزی شده را داخل کندو گذاشته و سپس بچه را داخل کندو ریخته تا زنبور ها مشغول پرستاری از این لارو ها و موم بافی شده و فکر فرار از سرشان خارج گردد .

۲۰- بازگرداندن بچه به کندو :

زنبورها هنگام بچه دادن ، پس از ترک کندو و آویزان شدن روی شاخه یعنی بعد از تشکیل بچه تمام خاطرات کندوی سابق را به کلی فراموش می کنند و دیگر قادر به پیدا کردن آن نیستند . در صورتی که همین ها تا چند ساعت پیش بعد از جمع آوری شهد یا گرده گل از روی گل ها هنگام بازگشت کندویشان را کع بین چندین و یا حتی چند صد کندوی دیگر قرار داشتند را به راحتی و بدون اشتباه پیدا می کردند . هرگاه زنبور دار به دلیلی خواست بچه به کندوی قدیمی برگردد باید ملکه و یا ملکه ها را در خوشه بچه پیدا کرده و آن را بردارد . پس از مدت کوتاهی خاطرات مربوط به کندوی سابق دوباره به مغز زنبور ها برگشته و به کندوی سابقشان بر می گردند . این کار را معمولاً با جمعیت هائی می کنند که چند بچه داده و در نتیجه زیاد ضعیف شدند .

نکته : اگر بچه بر حسب اتفاق ملکه اش را از بدهد زنبور های بچه به کندوی سابقشان برمیگردند .